

ADRIAN ULJASZ

EDUKACJA HISTORYCZNO-KULTURALNA I REGIONALNA W XX-WIECZNYCH POWIEŚCIACH O SEBASTIANIE FABIANIE KLONOWICU

Jeden z artystycznych nośników treści edukacyjnych w dziedzinie historii kultury stanowi literatura piękna, w tym o tematyce regionalnej. Dobrze, jeżeli autorzy

Sebastian Fabian Klonowic.
Domena publiczna

dbają o to, żeby utwory jednocześnie cechowały się znaczeniem ogólnopolskim. Zasygnalizowane zagadnienie zostanie omówione na przykładzie trzech powieści o wybitnym polskim poecie doby renesansu — mieszczaninie z Lublina, Sebastianie Fabianie Klonowicu (ok. 1545–1602). Jak wiadomo, Klonowic pisał i publikował swoją poezję w dwóch językach — po łacinie i po polsku. Urodził się w Sulmierzycach w Wielkopolsce, a zmarł i został pochowany w Lublinie¹.

Poeta był bohaterem kilku polskich utworów literackich, wydanych przed I wojną światową, jeszcze w okresie zaborów². Rok 1855 to data publikacji poematu Seweryny Duchieńskiej (Seweryny Pruszkowej) *Sebastian Klonowicz*

Dr hab. ADRIAN ULJASZ, prof. UR — Uniwersytet Rzeszowski, Instytut Historii, Zakład Kulturoznawstwa; e-mail: auljasz@ur.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3831-4585>

¹ Izabella TERESIŃSKA, „Klonowic Sebastian Fabian ok. 1545–1602”, w: *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, red. Wiesława Albrecht-Szymanowska, Roman Loth i Jarosław Maciejewski, t. 2: *I-Me* (Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2001), 24–26; Halina WIŚNIEWSKA, „Kalendarium życia i twórczości Sebastiana Fabiana Klonowica”. *Pamiętnik Literacki* 3 (1983): 241–272; Halina WIŚNIEWSKA, *Renesansowe życie i dzieło Sebastiana Fabiana Klonowica* (Lublin: Wydawnictwo Lubelskie, 1985), 13–164; Halina WIŚNIEWSKA, *Sebastian Fabian Klonowic. Urzędnik i poeta królewskiego miasta Lublina (materiały źródłowe: 1570-1603)* (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2010).

² WIŚNIEWSKA, *Renesansowe życie*, 326; August GRZYCHOWSKI, *Lublin w życiu i twórczości pisarzy polskich od średniowiecza do roku 1918* (Lublin: Wydawnictwo Lubelskie, 1965), 26; IDEM [błędnie zapisany jako August Krychowski], „Losy Klonowica jako temat literacki”, *Kamena* 10 (1961): 5.

w czasopiśmie *Biblioteka Warszawska*³. Jan Zachariasiewicz uczynił Klonowica bohaterem opowiadania *Sebastian Klonowicz*. Ogłosił je drukiem w jednym tomie z utworem epickim *Klemens Janicki*. Całość zatytułował: *Dwaj lutniści. Obrazki z naszej przeszłości* (Lwów 1857)⁴. Zestawienie mieszczańskiego autora z polskim poetą łacińskojęzycznym o pochodzeniu chłopskim Klemensem Janickim (1516–ok.1543) było nieprzypadkowe. Obydwaj pisarze reprezentowali inne stany niż szlachecki. Debiutem pisarskim Klonowica była polska „przeróbka” poematu łacińskiego Janickiego *Vitae Regum Polonorum* z 1575 r., zatytułowana *Królów i książąt polskich — zawarcie i opis*, wydrukowana po raz pierwszy w 1576 r. w Krakowie. Później publikowano ją, po części jeszcze za życia Klonowica, jako *Pamiętnik książąt i królów polskich* oraz *Historię książąt i królów polskich*⁵. W 1879 r. ukazała się publikacja dramatu Wincentego Rapackiego *Acernus (Fabian Klonowicz)*⁶. Po roku we Lwowie ogłoszono książkowe wydanie poematu Władysława Syrokomli (Ludwika Kondratowicza) *Zgon Acerna*⁷. Autorem dwóch epickich utworów biograficznych o Klonowicu jest Władysław Kornel Zieliński. W 1882 r. została opublikowana jego powieść *Z życia poety (Sebastian Klonowicz)*⁸, a w 1883 r. ogłoszono drukiem opowiadanie Zielińskiego *Flisacy*⁹.

Artykuł dotyczy trzech powieści o Klonowicu, wydanych po II wojnie światowej. Autorka dwóch pierwszych: *Moralisty i waganów* (Warszawa 1958) oraz *Za Krakowską Bramą* (Warszawa 1960) to Lucyna Sieciechowiczowa. Trzecią książką jest *Żywość szczęśliwy Sebastiana Klonowica* Danuty Bieńkowskiej (Lublin 1965)¹⁰. Obie pisarki nie były związane biograficznie z Lublinem.

Problem badawczy, którego dotyczy prezentowane opracowanie, stanowi wartość edukacyjna XX-wiecznych książek na temat Klonowica. Zasadnicze pytanie

³ [Seweryna DUCHIŃSKA (Seweryna PRUSZAKOWA)], „Sebastian Klonowicz”, *Biblioteka Warszawska* 4 (1855): 81–113.

⁴ Jan ZACHARIASIEWICZ, „Sebastian Klonowicz”, w: IDEM, *Dwaj lutniści. Obrazki z naszej przeszłości* (Lwów: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1857), 113–218.

⁵ TERESIŃSKA, „Klonowicz Sebastian Fabian”, 124.

⁶ Wincenty RAPACKI, *Acernus (Fabian Klonowicz). Dramat w czterech aktach z prologiem* (Warszawa: B. Cassius, 1879).

⁷ Władysław SYROKOMLA, *Zgon Acerna. Chwila z XVII wieku* (Lwów: Księgarnia Polska A.D. Bartoszewicza i M. Biernackiego, [1880]).

⁸ Władysław Kornel ZIELIŃSKI, *Z życia poety (Sebastian Klonowicz). Szkic powieściowy na tle epoki* (Lwów: Księgarnia K. Łukasiewicza, 1882).

⁹ Idem, *Flisacy* (Warszawa: Księgarnia Teodora Paprockiego i Spółki, 1883).

¹⁰ Danuta BIEŃKOWSKA, *Żywość szczęśliwy Sebastiana Klonowica* (Lublin: Wydawnictwo Lubelskie, 1965). Zob. też Beata DOROSZ, „Bieńkowska Danuta 1920–1992”, w: *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny*, red. Jadwiga Czachowska i Alicja Szalagan, t. 1: A-B (Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1994), 155–159.

badawcze dla autora to kwestia przydatności tych utworów w czytelniczej edukacji regionalnej i lokalnej. Odpowiedź na nie jest celem analizy powieści L. Sieciechowiczowej i D. Bieńkowskiej oraz ich edycji. Te trzy utwory zostały świadomie wybrane jako podstawa badań nad szerszym problemem — literacką edukacją regionalną i lokalną. Wynika to z faktu, że tak szerokie zagadnienie musi być analizowane na konkretnych przykładach. Metoda analizy polega na naukowej weryfikacji faktów biograficznych, przedstawionych przez pisarki. Wiarygodność wiadomości, prezentowanych w powieściach historycznych, ma zasadnicze znaczenie z punktu widzenia ich walorów kształcących. Autorzy zgodnie z regułami tego gatunku literackiego uzupełniają wiedzę o epoce fikcją literacką, ale nie mogą popełniać błędów faktograficznych ani dopuszczać się przekłamań. Wymiar edukacyjny literatury pięknej w dziedzinie historii polega na przekazie autentycznej wiedzy historycznej w atrakcyjnej formie narracyjnej. Wstępna hipoteza w pracy nad trzema powieściami sprowadzała się do stwierdzenia obiektywizmu Sieciechowiczowej i stronniczości Bieńkowskiej. Ten wątek zostanie obszerniej rozwinięty w artykule.

Przez regionalność i lokalność w powieściach historycznych autor opracowania rozumie uwzględnienie wydarzeń, autentycznych postaci i problemów związanych z regionem czy miejscowością, a także jej topografią. Kieruje się tym w badaniach nad konkretnymi utworami. Artykuł dotyczy samych dzieł, a nie zagadnień z teorii literatury.

Podstawą analizy stały się powieści historyczne z XX wieku, a nie XIX-wieczne utwory literackie na temat Klonowica. Wynika to z faktu, że XX-wieczne powieści są bliższe zainteresowaniom i percepcji większości współczesnych odbiorców. Poza tym książki Sieciechowiczowej i Bieńkowskiej reprezentują popularny gatunek literacki, ważny z punktu widzenia edukacji w dziedzinie historii, jakim jest powieść historyczna. Zainspirowały autora artykułu do rozważań o czytelniczej edukacji historycznej i regionalnej, ponieważ dotyczą postaci znaczącej w dziejach Lublina, Zamościa i literatury ojczystej. Są to powieści biograficzne, a więc główny wątek w analizie stanowi wizerunek literacki głównego bohatera.

Ocena wartości edukacyjnej trzech książek nie ma charakteru recenzyjnego, choćby dlatego, że odnosi się do utworów sprzed kilkudziesięciu lat. Dotyczy ich walorów kształcących nie tylko z punktu widzenia czytelników z lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, ale także potencjalnych współczesnych odbiorców. Jest efektem szczegółowej analizy utworów i ich edycji książkowych. Autor odnosi się z naukowego punktu widzenia do recepcji przeanalizowanych książek w prasie i w publikacjach literaturoznawczych. Materiał źródłowy to, obok przeanalizowanych powieści, publikacje prasowe (w tym recenzje) publicystów, którzy oce-

niali książki L. Sieciechowiczowej i D. Bieńkowskiej jako nowości wydawnicze. Równie ważną częścią materiału badawczego są wypowiedzi literaturoznawców na temat tych utworów. Zaprezentowana w artykule ocena powieści pisarek nie została oparta na arbitralnych kryteriach, ponieważ autor weryfikuje wiarygodność literackiego przekazu historycznego na podstawie literatury naukowej.

Wydawcą powieści L. Sieciechowiczowej *Moralista i waganci* było Państwowe Wydawnictwo Literatury Dziecięcej Nasza Księgarnia. Przewidywanymi czytelnikami miały być przede wszystkim dzieci i młodzież.

Sebastian Klonowic jest jednym z głównych bohaterów książki i zarazem najważniejszą postacią autentyczną. Oprócz niego występują takie postacie historyczne, jak jego żona Agnieszka z Wiślickich i córka Zuzanna, krewny Klonowica, lubelski mieszczanin Sebastian Kajek, hetman Jan Zamoyski oraz ks. Piotr Skarga. Tytułowi fikcyjni waganci to Baltazar i Marcin. W toku fabuły spotykają się z Klonowicem i rozmawiają na jego temat. Pisarka określa czasem Baltazara jako bakałarza. Baltazar pragnie zostać bakałarzem w szkole w Zamościu, którą kierował Klonowic. Akcja toczy się pod koniec XVI wieku. Podstawowe miejsca akcji stanowią miasta Lublin i Zamość.

Czytelnicy poznają znaczący epizod z biografii Klonowica, czyli okres, gdy pisarz był rektorem szkoły w Zamościu — gimnazjum świeżo powołanego do istnienia przez właściciela miasta, hetmana Jana Zamoyskiego. Klonowic kierował szkołą i zajmował się w niej pracą pedagogiczną w latach 1589–1591. Był jej faktycznym organizatorem. Wkrótce hetman założył szkołę wyższą — Akademię Zamojską, która działała w Zamościu w latach 1593–1605. W *Moralistcie i wagantach* nie ma informacji o praktyce adwokackiej prowadzonej przez Klonowica w tym mieście w okresie, gdy zarządzał gimnazjum¹¹. W powieści brakuje też obrazu Zamościa. Autorka wymienia tylko dwa obiekty: zamek i Bramę Lwowską. Kiedy pisze o zamku, ma zapewne na myśli pałac Zamoyskich. Nawet nie próbuje opisać wyglądu miasta z końca XVI wieku. Stanowi to błąd w powieści historycznej. W utworach reprezentujących ten gatunek literacki konieczne jest ukazywanie postaci autentycz-

¹¹ TERESIŃSKA, „Klonowic Sebastian Fabian”, 124; WIŚNIEWSKA, „Kalendarium”, 260–262; WIŚNIEWSKA, *Renesansowe życie*, 87–100; EADEM, *Sebastian Fabian Klonowic*, 106–115; Maria STANKOWA, „Sebastian Klonowic (Klonowicz). Pisarz i rajca miasta Lublina 1573–1602 (karta z dziejów ksiąg miejskich lubelskich)”, *Archeion* 46 (1967): 105; Stanisław ŁEMPICKI, „Działalność Jana Zamoyskiego na polu szkolnictwa 1573–1605”, w: IDEM, *Mecenat wielkiego kanclerza. Studia o Janie Zamoyskim*, wyboru dokonał i wstępem poprzedził Stanisław Grzybowski (Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1980), 123–133; Stanisław ŁEMPICKI, „Polski Medyceusz XVI wieku”, w: IDEM, *Mecenat wielkiego kanclerza*, 513.

nych i fikcyjnych na tle realiów krajoznawczych z epoki. Ewentualnych czytelników związanych z Zamościem na pewno nie zadowalało to, że Sieciechowiczowa ograniczyła się głównie do informacji, że akcja toczy się w ich mieście.

Pisarka przedstawia za to w książce bardzo barwny i sugestywny opis XVI-wiecznego Lublina. Odmalowuje panoramę i topografię miasta. Píše np. o Bramie Krakowskiej i Bramie Grodzkiej oraz ulicy Grodzkiej. Akcja rozgrywa się też na Rynku z gmachem Trybunału Koronnego (dawnego gotyckiego ratusza), czyli obiektem, który w toku swojej historii był przebudowywany w stylu renesansowym i barokowym, a obecnie, po przebudowie z XVIII i pracach konserwatorskich z przełomu XX i XXI wieku, ma formę klasycystyczną. Czytelnik poznaje też kościół Dominikanów i ulicę Złotą, prowadzącą z Rynku do tej świątyni. Autorka nie wymienia nazwy ulicy. Nie zapomina o kościele Świętego Mikołaja na wzgórzu Czwartek, usytuowanym niedaleko Starego Miasta, ani o dawnej dzielnicy żydowskiej położonej między Starym Miastem a lubelskim zamkiem — na Podzamczu. Opisuje z zamiłowaniem panoramę Lublina, którą oglądają waganeci:

Lublin objawił się ich oczom w pełnej krasie barw i kształtów. Nad olbrzymią mroźnością jeziora, przetkaną gęsto kępami zieleni, wznosił się po lewej ręce zamek, za nim trochę w głębi miasto, porządnie ujęte w mury, ożywione światłem łamiącym się na strzelistych basztach, na zębatych szczytach, koronkowych attykach kamienic i ratusza. Białawy kamień wapienny ścian odbijał pięknie od gontowych dachów. Lśniły metalowe hełmy i kopuły wież kościelnych¹².

Bohaterowie, zgodnie z autentyczną topografią miasta, po przejściu przez Podzamcze i Bramę Grodzką idą w górę ulicą Grodzką na Rynek, a następnie wychodzą z terenu dzisiejszego Starego Miasta przez Bramę Krakowską. Była to główna lubelska brama. Powieściowy opis topograficzny jest na tyle dokładny, że może działać na wyobraźnię czytelników nieznających Lublina. W innej części książki autorka pisze z uznaniem o Lublinie z czasów Klonowica jako o „ruchliwym grodzie nad Bystrzycą”¹³.

Sieciechowiczowa przekonująco ukazuje Lublin jako ośrodek ruchu reformacyjnego i walk kontrreformacyjnych. Popularyzuje postać lubelskiego działacza ariańskiego, seniora zboru, publicysty i pisarza Marcina Czechowica (1532–1613). Z przejściem opisuje ceremonię palenia na Rynku protestanckich ksiąg.

Na kartach powieści pojawiają się też wzmianki o niektórych miejscowościach z terenu Lubelszczyzny — dzisiejszych miasteczkach powiatowych Krasnystaw i Łęczna, Autorka wymienia również miasteczko Biłgoraj. Informacje o tych miastach są bardzo ogólnikowe, przez co książka ma mniejszą wartość z punktu

¹² SIECIECHOWICZOWA, *Moralista i waganeci*, 129.

¹³ *Ibid.*, 311–312.

widzenia edukacji regionalnej, niż mogłaby mieć. Powyższa uwaga nie oznacza, że regionalność w literaturze jest rozumiana w prezentowanym opracowaniu tylko jako opisy miejsc. Chodzi za to o umiejętne osadzenie fabuły w konkretnej scenerii, uwzględnienie w niej autentycznych postaci i wydarzeń. Zostało to bliżej wyjaśnione we wstępie.

Czytelnicy nie otrzymują w powieści liczniejszych wiadomości o twórczości Klonowica. L. Sieciechowiczowa nazywa go ogólnikowo „lubelskim poetą”¹⁴. Wymienia tylko dwa jego utwory: łaciński poemat *Victoria Deorum* i cykl wierszy *Żale nagrobne*. Podkreśla, że żale Klonowica dotyczą śmierci Jana Kochanowskiego, który zmarł w Lublinie w 1584 r. Nie podaje bardzo ważnej informacji, że ta książka, mająca Klonowica za głównego autora, wydrukowana w Krakowie w 1585 r., była pierwszym w pełni autorskim dziełem literackim lubelskiego mieszczanina w języku polskim. Nie zaznacza nawet, że Klonowic napisał i opublikował *Żale nagrobne* po polsku¹⁵. Pointę i zarazem zakończenie powieści stanowi opis podróży rzecznej Klonowica Wisłą z Lubelszczyzny do Gdańska. Jest to aluzja do polskiego poematu Klonowica pt. *Flis*, wydanego w Krakowie w 1595 r. W 1594 r. poeta faktycznie podróżował Wisłą do Gdańska. *Flis* to literacki owoc podróży¹⁶. Dziwne jest, że autorka powieści nie wymienia samego poematu, a jedynie robi aluzję do jego genezy.

Słabość powieści to nadmiernie rozbudowana, długa fabuła. Całość zajmuje ponad 400 stron. Akcja nie jest na tyle żywa, żeby przeciętni dziecięcy, młodzieżowi lub nawet dorośli odbiorcy chętnie przeczytali tak duży tekst. Jedyne bardziej interesujące i zarazem plastyczne akcenty to opisy Lublina z końca XVI wieku oraz literackich wydarzeń w lubelskiej scenerii.

Pisarka i wydawca starali się podnieść wartość edukacyjną książki, dodając na końcu tekstu przypisy. Zostały w nich wyjaśnione głównie trudniejsze terminy. Nie brak przypisów biograficznych. Tematykę lubelską mają wiadomości dotyczące Klonowica i Czechowica, a zamojską — informacje o hetmanie Zamoyskim¹⁷.

¹⁴ Ibid., 85.

¹⁵ Ibid., 150. Informacje o twórczości literackiej Klonowica zob. TERESIŃSKA, „Klonowic Sebastian Fabian”, 24–26; WIŚNIEWSKA, „Kalendarium”, 241–272; EADEM, *Renesansowe życie*, 165 i następane; Adam KARPIŃSKI, „Sebastian Fabian Klonowic — pisarz z przełomu epok”, w: *Przełom wieków XVI i XVII w literaturze i kulturze polskiej*, red. Barbara Otwinowska i Janusz Pelc (Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, 1984), 127–143; Renarda OCIECZEK, *Sebastian Fabian Klonowic — poeta epoki Odrodzenia* (Kielce: Wydawnictwo Szumacher, 1993); EADEM, „Moralista mieszczański XVI wieku — Sebastian Fabian Klonowicz”, w: *Pisarze staropolscy. Sylwetki*, t. 2, red. Stanisław Grzeszczuk (Warszawa: Wiedza Powszechna, 1997), 391–429.

¹⁶ TERESIŃSKA, „Klonowic Sebastian Fabian”, 24–25; WIŚNIEWSKA, „Kalendarium”, 263–264.

¹⁷ SIECIECHOWICZOWA, *Moralista i waganci*, 416–426.

Młodzi czytelnicy, zapoznając się z przypisami, mieli się przygotowywać do lektury publikacji naukowych. Tymczasem autorka popełniła duży błąd, pisząc o Klonowicu, że „od roku 1589 uczył w Akademii Zamojskiej”¹⁸. Klonowic zorganizował i prowadził w Zamościu gimnazjum w okresie 1589–1591, a akademia powstała dopiero w 1593 r. Podając mylną informację, L. Sieciechowiczowa sugerowała odbiorcom powieści, jakoby pisała o Klonowicu jako rektorze akademii. Wprowadzała ich w błąd w zasadniczej kwestii z punktu widzenia fabuły utworu.

Za dobrą stroną edycji z 1958 r. trzeba uznać szatę graficzną. Jest częściowo stylizowana na starodruk. Krystyna Witkowska zaprojektowała w ten sposób stronę tytułową. Część opracowanych lub dobranych przez nią ilustracji to kopie pierwszych stron lub okładek starodruków z epoki, dokładnie opisanych na końcu książki. Pierwsza litera każdego rozdziału ma formę inicjału. Pod tekstami prawie wszystkich rozdziałów znajdują się stylowe rysunkowe ornamenty roślinne. Wydawca, nadając publikacji powieści taką formę, starał się przyczynić do edukacji czytelników w dziedzinie historii książki. Bardzo ważna ilustracja to kopia miedziorytu ze starodruku — księgi Georgiusa (Jerzego) Brauna — widok Lublina z XVII w., czyli najdawniejsze drukowane przedstawienie graficzne panoramy miasta. Jest to bardzo sugestywna czarno-biała reprodukcja widoku Lublina, uzupełnionego u dołu łacińską legendą. O sugestywności decyduje format obrazka, bo zajmuje on całą stronę książki. Ilustracji nadaje dobrą jakość także starannie wycieniowana czarna, szara i biała kolorystyka¹⁹. Widok odkrył w starodruku — dziele Brauna z 1618 r. — i upowszechnił wybitny lubelski uczoney o ogólnopolskiej randze, popularyzator wiedzy i bibliofil Hieronim Łopaciński (1860–1906)²⁰. W książce L. Sieciechowiczowej nie zabrakło też elementu ikonograficznego o tematyce zamojskiej. Jest to kopia miedziorytu z widokiem Zamościa z końca XVI wieku²¹. O ile panorama Lublina mogła trafiać do wyobraźni czytelników jako uzupełnienie bogatych informacji tekstowych, o tyle ilustracja przedstawiająca dawny Zamość nie została przez pisarkę podbudowana literackim obrazem miasta.

Powieść *Moralista i waganci* wzbudziła zainteresowanie autorów recenzji i podobnych publikacji prasowych. Krystyna Kuliczowska pochwaliła w *Nowych Książkach* tę pozycję za bogaty materiał poznawczy. Pozytywna ocena miała dwuznaczny charakter, bo dalej autorka recenzji podkreśliła, że wiadomości

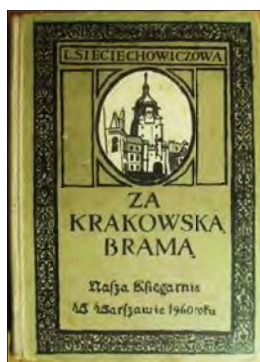
¹⁸ Ibid., 417.

¹⁹ Ibid., nienumerowana na lewo od 161.

²⁰ Adrian ULJASZ, *Hieronim Łopaciński 1860–1906. Człowiek, dzieło, pamięć*, (Lublin: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego, 2006), 52, 211–212.

²¹ SIECIECHOWICZOWA, *Moralista i waganci*, nienumerowana na prawo od 160.

z historii dominują nad wydarzeniami fikcyjnymi, w związku z czym książka mogła być dość trudną lekturą. Według niej L. Sieciechowiczowa nagromadziła zbyt wiele treści. Poza tym za mało zaakcentowała tematykę miłosną i przygodową, ze szkodą dla fabuły. Recenzentka dodała: „Występuje tu mnóstwo postaci drugoplanowych, które trudno zróżnicować. Losy poszczególnych bohaterów gubią się w zagmatwanych wątkach [...]”. Przy okazji krytykowania pisarki popełniła spory błąd rzeczowy, pomyliła bowiem króla Zygmunta Augusta z Zygmuntem III Wazą. We wstępie do recenzji napisała, że *Moralista i waganci* to „Powieść historyczna z czasów panowania Zygmunta Augusta”²². Bibliotekarze po przeczytaniu oceny z *Nowych Książek* raczej nie byli zainteresowani nabyciem książki do zbiorów bibliotecznych. Podobną opinię jak Kuliczowska zaprezentował Andrzej Dacht w czasopiśmie *Odra*. Zarzucił autorce *Moralisty i wagantów*, że wprowadziła nadmiar treści edukacyjnych w stosunku do „mizernej akcji przygodowo-romansowej”. Odebrał jako wadliwą konstrukcję fabuły, w której trudno mu było znaleźć powiązania między licznymi wątkami i scenami. Negatywnie ocenił stylizację języka dialogów, poza obszernym fragmentem-opisem podróży rzecznej, zainspirowanym językiem poematu Klonowica *Flis*. Znalazł błędy rzeczowe w przypisach. Zarzucił autorce, że mało zna epokę, którą opisuje w powieści. Zaznaczył, że pisarka nie wykorzystała „nowszej” literatury naukowej²³. Do *Moralisty i wagantów* odniósł się także August Grychowski w artykule zamieszczonym w lubelskim periodyku *Kamena*. Treść książki mu się spodobała. Docenił literacki wizerunek Klonowica jako autentyczny, pełen prawdy portret „poety-moralisty”. Zwrócił uwagę na brak powieści biograficznej, która byłaby ujęciem całego życiorysu Klonowica²⁴.

Dругa powieść Sieciechowiczowej o Klonowicu — *Za Krakowską Bramą* — została opublikowana przez Naszą Księgarnię w 1960 r. Oficyna nosiła już wówczas nazwę Instytut Wydawniczy Nasza Księgarnia. Utwór był skierowany do dzieci i młodzieży.

Potencjalnym czytelnikom znającym Lublin już sam tytuł nasuwa skojarzenie, że akcja toczy się właśnie w tym mieście, na dzisiejszej Starówce. *Za Krakowską Bramą* to rozwinięcie fabuły *Moralisty i wagantów*. Autorka przedstawia biografię Klonowica od lat dziewięćdziesiątych XVI wieku aż do jego śmierci w 1602 r. oraz dalsze losy waganta Baltazara. Ta fikcyjna postać, dawny

²² Krystyna KULICZKOWSKA, „Moralista i waganci”, *Nowe Książki* 18 (1958), 1125.

²³ Andrzej DACTH, „Klonowicz i waganci”, *Odra* 7 (1959): 9.

²⁴ GRYCHOWSKI [błędnie jako Krychowski], „Losy Klonowica jako temat literacki”, 5. A. Grychowski omówił treść *Moralisty i wagantów* także w innej swojej, też już cytowanej publikacji: IDEM [bez błędu w nazwisku], *Lublin i Lubelszczyzna w życiu i twórczości pisarzy polskich* (Lublin: Wydawnictwo Lubelskie, 1974), 386.

rybałt, jest bakałarzem w Lublinie, następnie pisarzem w magistracie w miasteczku Kraśnik na Lubelszczyźnie, a potem zastępcą prowizora w Szpitalu Świętego Ducha w Lublinie. Baltazar nieszczęśliwie kocha Zuzannę, postać historyczną — córkę Klonowica. Czytelnicy poznają fakty z biografii Klonowica. Otrzymują informacje o poecie jako wójcie i rajcy (radnym) lubelskim. Nie dowiadują się jednak, że pisarz był też burmistrzem Lublina. Sieciechowiczowa wzmiankuje o polskich i łacińskich dziełach poetyckich Klonowica, w tym o jego poematach w języku polskim — *Flis* i *Worek Judaszów*. Informacje o dorobku pisarskim Klonowica są jednak nader nieliczne. Jest to duża słabość w przypadku powieści, która ma za bohatera poetę.

Zgon Acerna (1867), obraz przedstawiający ostatnie chwile życia S.F. Klonowicza autorstwa Wilhelma Leopolskiego. Domena publiczna

Literacki opis okoliczności śmierci Klonowicza w 1602 r. można ocenić jako bliski wersji przyjmowanej za wiarygodną w literaturze naukowej. Poeta umiera chory w szpitalu przy lubelskim kościele Świętego Ducha. Towarzyszy mu Baltazar jako zastępca prowizora. W rzeczywistości chorym i umierającym Klonowiczem mógł się opiekować autentyczny prowizor ze szpitala „świętoduskiego” Stanisław Lichański²⁵. Autorka opisała sugestywnie pogrzeb Klonowicza na cmen-

²⁵ SIECIECHOWICZOWA, *Za Krakowską Bramą*, 331–332, 337–344. Zob. też TERESIŃSKA, „Klonowicz Sebastian Fabian”, 124; WIŚNIEWSKA, *Renesansowe życie*, 159. Szpital Świętego Ducha działał w Lublinie w latach 1419–1655 przy rzymskokatolickim kościele Świętego Ducha — zob. Dariusz PRUCNAL, *Szpital przy kościele p.w. Ducha Świętego w Lublinie w latach 1419–1655* (Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2005), passim. Ten Kościół dotąd stoi w sąsiedztwie (200 m) Bramy Krakowskiej, na dzisiejszej ulicy Krakowskie Przedmieście. Maria Stankowa odrzuciła na podstawie wyników badań archiwalnych legendę, zgodnie z którą Klonowicz zmarł w biedzie. Zob. STANKOWA, „Sebastian Klonowicz (Klonowicz)”, 108.

tarzu przy lubelskiej farze — katolickim kościele pw. św. Michała, gdzie został pochowany bohater powieści²⁶.

Dużą rolę w powieści odgrywa prawdziwa postać — lubelski mieszczanin Sebastian Kajek z Sulmierzyc. Był to krewny Klonowica, podobnie jak on prawnik z zawodu. Sieciechowiczowa nie podaje bardzo istotnej wiadomości, że Kajek ufundował tablicę pamiątkową z marmuru, upamiętniającą Klonowica, którą umieszczono w farze pw. św. Michała. Świątynia została rozebrana w XIX wieku na mocy decyzji miejscowych władz miejskich i kościelnych jako popadająca w ruinę. Tablica ku czci poety trafiła do kościoła katedralnego w Lublinie²⁷ (dawny kościół jezuitów, pochodzący z XVIII w.), gdzie dotąd się znajduje. Kościół pw. św. Michała upamiętniają współcześnie fundamenty zrekonstruowane w miejscu dawnej lokalizacji — na placu Po Farze na lubelskim Starym Mieście. Brak w powieści informacji o dotąd istniejącej tablicy pamiątkowej to wielka słabość utworu.

Epitafium S.F. Klonowica fundacji S. Kajka
w archikatedrze w Lublinie,
dawniej w kościele pw. św. Michała (farym).
Fot. Arianus. Domena publiczna

Zrekonstruowane fundamenty kościoła pw. św. Michała
na placu Po Farze na Starym Mieście w Lublinie

²⁶ SIECIECHOWICZOWA, *Za Krakowską Bramą*, 350–351; TERESIŃSKA, „Klonowic Sebastian Fabian”, 124; WIŚNIEWSKA, *Renesansowe życie*, 160; EADEM, „Kalendarium”, 270; EADEM, *Sebastian Fabian Klonowic*, 181.

²⁷ WIŚNIEWSKA, *Renesansowe życie i dzieło Sebastiana Fabiana Klonowica*, 162–[164]; EADEM, „Kalendarium”, 270–271; EADEM, *Sebastian Fabian Klonowic*, 185.

Wiadomość na jej temat byłaby dobrym uzupełnieniem barwnych opisów Lublina jako miejsca akcji. L. Sieciechowiczowa wymienia obiekty, których współcześnie już nie ma: farę pw. św. Michała i Bramę Gnojną. Interesująco ukazuje zabytki i ulice, dotąd znajdujące się w mieście, a także Rynek Starego Miasta. Wymienia budynek dawnego Trybunału Koronnego, kościół Dominikanów, Bramę Krakowską, ulice Olejną, Rybną i Kowalską. Nie pomija Krakowskiego Przedmieścia, czyli obecnej głównej ulicy centrum miasta. Wspomina o dawnych przedmieściach, które są współcześnie w granicach Lublina, w jego centralnej części lub jej pobliżu — Czwartku i Wieniawie. Plastycznie odmalowuje łąki, usytuowane nad Bystrzycą jeszcze po II wojnie światowej. Dobrym uzupełnieniem obrazu atmosfery miasta z przełomu XVI i XVII wieku są postacie miejscowych arian, przywódców zboru — Jana Balcerowica i Marcina Czechowica. Drobne wzmianki dotyczą miast, jakie także w naszych czasach można zwiedzić na Lubelszczyźnie — Krasnegostawu, Kraśnika, Kazimierza Dolnego, Urzędowa, a także wsi Konopnica. Wieś Konopnica znajduje się obecnie w granicach Lublina, na jego obrzeżach. Opisy dawnego Lublina i sceny zlokalizowane w miejskiej scenerii to interesujące fragmenty powieści, w przeciwieństwie do pozostałych części utworu. Jest to jednak zbyt mało, aby ożywić cały tekst książki, liczący prawie 400 stron (372 strony).

Oprawa plastyczna wydania z 1960 r. cechuje się dużym podobieństwem do edycji *Moralisty i waganów*. Ilustratorka Krystyna Witkowska wystylizowała ją po części na starodruk analogicznymi środkami graficznymi jak tamtą książkę. Liczne ilustracje mają tematykę lubelską. Są to wyraziste, działające na wyobraźnię reprodukcje czarno-białych rysunków i fotografii, na których można obejrzyć np. widok Lublina z dzieła Brauna, fronton Bramy Krakowskiej przebudowanej w XVIII wieku, wnętrza staromiejskich kamienic czy dawny wygląd lubelskiego zamku.

Walory kształcące powieści miały zostać podniesione przez dołączenie do niej przypisów i ilustracji, dodatki te jednak zasługują po części na krytykę. Duży błąd w opisie widoku z księgi autorstwa Brauna to datowanie publikacji na 1572 r., podczas kiedy starodruk pochodzi z 1618 r.²⁸. Zbyt mało przypisów, w proporcji do tytułu i głównego tematu powieści, ma tematykę lubelską. Wielkie niedociągnięcie to brak noty biograficznej o Sebastianie Kajku²⁹. Mogła do niej trafić wiadomość o tablicy pamiątkowej z lubelskiej katedry. Niekompletne informacje zawiera przypis o Klonowicu. Czytelnik dowiaduje się, że bohater powieści był „poetą polskim i łacińskim”, a także wójtem,

²⁸ SIECIECHOWICZOWA, *Za Krakowską Bramą*, [370]; ULJASZ, *Hieronim Łopaciński*, 52, 211–212.

²⁹ SIECIECHOWICZOWA, *Za Krakowską Bramą*, 355–[368].

ławnikami i rajcą w Lublinie. Pisarka pominęła fakt, że Klonowic pełnił także funkcję burmistrza³⁰.

Antonina Jelicz dobrze oceniła *Za Krakowską Bramą* w recenzji ogłoszonej w *Nowych Książkach*. Według niej L. Sieciechowiczowa umiejętnie połączyła lekki przekaz wiadomości historycznych i historyczno-literackich z zajmującą fabułą. Autorka recenzji polecała książkę do czytania osobom od 12 roku życia³¹. Powieściowy obraz Lublina docenił także anonimowy autor (J.T.) oceny recenzyjnej dla pisma *Mówią Wieki*. Trafnie stwierdził, że „głównym miejscem akcji jest opisany barwnie i plastycznie Lublin, który urasta do rangi faktycznego bohatera utworu”. Podobnie jak Antonina Jelicz dostrzegł w powieści umiejętną syntezę rzetelnej wiedzy i żywą akcję. Skrytykował jednak, jako nieprawdziwy, niezgodny z faktami, wizerunek ministra lubelskiego zboru ariańskiego Marcina Czechowica. Konkluzja oceny recenzenckiej była pozytywna: „Zręcznie skonstruowana fabuła, wierność historyczna, szereg wiadomości podanych interesująco i dyskretnie — wszystko to pozwala wyrazić życzenie, aby polska powieść o przeszłości doczekała się więcej takich pozycji, jak omawiany utwór Sieciechowiczowej”³².

Książki *Moralista i waganicy* oraz *Za Krakowską Bramą* otrzymały oceny także od literaturoznawców — badaczy polskich powieści historycznych dla dzieci i młodzieży. Augustowi Grychowskiemu nie spodobały się długość tekstów utworów, połączona z ciężkim prowadzeniem fabuły, a także opisy Lublina. Napisał: „Obie powieści przeznaczone dla młodzieży [...] grzeszą rozwlekłością i nadmiarem realiów z życia miejskiego”³³. Gertruda Skotnicka doceniła obydwie powieści Sieciechowiczowej za brak wpływów ideologii stalinowskiej. Zgodnie z jej oceną wynikało to z faktu, że oba utwory zostały wydane po 1956 r. Dostrzegła jednak tendencyjność zgodną z duchem propagandy państwowej z czasów Polski Ludowej. Pisarka miała się kierować takimi ideologicznymi założeniami, ukazując wyzysk społeczny z czasów społeczeństwa stanowego. Badaczka zarzuciła pisarce, że „upatrywała” jako autorka tych dwóch książek „[...] przyczyn wszelkich konfliktów w antagonizmach klasowych i religijnych”³⁴.

³⁰ Ibid., 358. Zob. też TERESIŃSKA, „Klonowic Sebastian Fabian”, 124; WIŚNIEWSKA, *Renesansowe życie*, 13–164; EADEM, „Kalendarium”, 241–272; EADEM, *Sebastian Fabian Klonowic*, passim.

³¹ Antonina Jelicz, „Życie codzienne w siedemnastowiecznym mieście”, *Nowe Książki* 17 (1960): 1054.

³² J.T., „L. Sieciechowiczowa, ‘Za Krakowską Bramą’, Warszawa 1960. Nasza Księgarnia, s. 369”, *Mówią Wieki* 11 (1960): 42.

³³ GRZYCHOWSKI, *Lublin i Lubelszczyzna w życiu i twórczości pisarzy polskich*, 386.

³⁴ Gertruda SKOTNICKA, *Barwy przeszłości. O powieściach historycznych dla dzieci i młodzieży 1939–1989* (Gdańsk: Słowo, obraz, terytoria, 2008), 76–77, 122–123. Zob. też Barbara PYTŁOS i Małgorzata GWADERA, „Przemiany powieści historycznej dla młodzieży w latach 1945–1989”, w: *Literatura dla dzieci i młodzieży*, t. 4, red. Krystyna Heska-Kwaśniewicz i Katarzyna Tałuc (Kato-

Odnosząc się do uwag G. Skotnickiej, można stwierdzić, że takie elementy nie są liczne ani w *Moralistcie i wagantach*, ani w *Za Krakowską Bramą*³⁵. Pisarka niekoniecznie musiała się kierować komunistycznymi wytycznymi propagandowymi. Jej cel stanowiło podkreślenie demokratyzmu części poglądów Klonowica i realiów panujących w społeczeństwie stanowym. Zaznaczyła np., że Klonowic odnosił się krytycznie do wyzysku dotyczącego tzw. kmieciów, czyli stan chłopski³⁶. Pisarz jeszcze przed 1918 r. był przedstawiany jako „obrońca chłopów”, np. przez nauczyciela oraz działacza społeczno-kulturalnego i politycznego z Podkarpacia Waclawa Nartowskiego. Z drugiej strony takie interpretacje literatury ojczystej stały się bardzo częste w Polsce Ludowej³⁷. Sieciechowiczowa ukazała też beznadziejną miłość rybałta i bakałarza Baltazara do córki poety — bardzo zamożnego i wpływowego mieszczanina³⁸. Fragmenty dwóch powieści dotyczące reformacji i kontrreformacji są próbą oddania klimatu epoki.

Kazimierz Surowiec w swojej monografii *Powieści historyczne dla dzieci i młodzieży w latach 1945–1980* (Rzeszów 1987) wysoko ocenił fragment *Moralistów i wagantów* o podróży Klonowica i flisaków. Zgodnie z jego opinią autorka umiejętnie wykorzystała słownictwo z *Flisa* w stylizacji języka dialogów³⁹.

Żywoł szczęśliwy Sebastiana Klonowica Danuty Bieńkowskiej z 1965 r. jest powieścią biograficzną. Autorka napisała ją z myślą o starszych dzieciach, młodzieży oraz dorosłych czytelnikach. Książka wyszła w Wydawnictwie Lubelskim. Pisarka omówiła syntetycznie, a zarazem dość wyczerpująco biografię bohatera od 1576 r. do jego śmierci w 1602 r. Pisała o nim m.in. jako osobie prowadzącej kancelarię wójta lubelskiego i ławniku w Lublinie, kierowniku gimnazjum w Zamościu, lubelskim rajcy i burmistrzu Lublina, a później „dożywołnym rajcy miejskim” w tym mieście. D. Bieńkowska

wice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014), 113. W innej publikacji G. Skotnicka, pisząc o *Moralistcie i wagantach*, pomyliła króla Zygmunta Augusta z Zygmuntem III Wazą, pisząc, że „akcja powieści toczy się w czasach panowania Zygmunta Augusta”. Utwór ten mogły, według niej, czytać osoby od 14 roku życia, Zob. Gertruda SKOTNICKA, „Sieciechowiczowa Lucyna”, w: *Nowy Słownik literatury dla dzieci i młodzieży. Pisarze. Serie. Książki. Ilustratorzy. Nagrody*, red. Krystyna Kuliczowska i Barbara Tylicka (Warszawa: Wiedza Powszechna, 1984), 315. Myląc Zygmunta III Wazę z Zygmuntem Augustem, G. Skotnicka popełniła ten sam błąd, co wcześniej K. Kuliczowska w recenzji *Moralistów i wagantów* dla *Nowych Książek*. Zob. KULICZKOWSKA, „Moralista i waganci”, 1125.

³⁵ SIECIECHOWICZOWA, *Moralista i waganci*, passim; EADEM, *Za Krakowską Bramą*, passim.

³⁶ Zob. np. EADEM, *Moralista i waganci*, 150.

³⁷ Zob. Justyna KRUK-SIWIEC, „Obrońcy i ciemiężyciele, czyli o dualistycznym modelu historii chłopów (i niektórych jego niedostatkach z perspektywy historii literatury)”, *Terminus* 1 (2019): 50.

³⁸ SIECIECHOWICZOWA, *Za Krakowską Bramą*, passim.

³⁹ Kazimierz SUROWIEC, *Powieści historyczne dla dzieci i młodzieży w latach 1945-1980* (Rzeszów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, 1987), 166.

informowała w powieści, że pisarz był właścicielem wsi Wólka Józefowska (obecnie w województwie lubelskim, powiecie Opole Lubelskie, gminie Józefów nad Wisłą), ale nie otrzymał szlachectwa. Zwróciła uwagę na kontakty Klonowica z polskimi protestantami — arianami i kalwinistami, m.in. z Marcinem Czechowiczem. Podkreśliła, że pierwodruk poematu *Flis* ukazał się w oficynie drukarsko-wydawniczej prowadzonej w Krakowie przez arianina Sebastiana Sternackiego z Rakowa. Omówiła też życie osobiste Klonowica, w tym ślub, jaki wziął, prawdopodobnie w 1580 r., z Agnieszką Wiślicką. Szkoda, że nie przedstawiła pobytu i działalności Klonowica w Lublinie od samego początku, czyli od 1570 r.⁴⁰

Pisarka ukazała zajmująco twórczość Klonowica. Wymieniła i zwięźle, a zarazem zarazem treściwie scharakteryzowała jego najważniejsze utwory łacińskie i polskie. Przywołała nawet cytaty z polskojęzycznych dzieł poety. Pisząc o *Żalach nagrobnych* podkreśliła, że Klonowic przedstawił w utworze swoją samoocenę jako twórcy o znacznie mniejszym talencie poetyckim niż Kochanowski. Zwróciła uwagę na poezję oraz mitologię starożytnej Grecji — źródła inspiracji dla autora *Żalów nagrobnych*. W informacjach na temat poematu *Flis* pisała o podróży Klonowica z flisakami Wisłą do Gdańska jako genezie tego utworu. Zacytowała ustępy z *Flisa*, m.in. dotyczące Torunia i Gdańska. Omawiając i cytując inny polski poemat Klonowica, utwór *Worek Judaszów* o tematyce prawniczej (druk w 1600 r. w oficynie Sternackiego w Krakowie), zapomniała tylko wymienić tytuł dzieła. Pisarka poprzez przytoczenie cytatów z omawianych utworów nadała poglądowy charakter przekazowi wiedzy na ich temat.

D. Bieńkowska popularyzowała łacińskie dzieło Klonowica — *Roxolanę* (druk — Kraków 1584) jako poemat, w którym autor pisał m.in. o Zamościu. Odniosła się też do jego poematu *Victoria Deorum* (pierwsza publikacja drukowana — do s. 97 — prawdopodobnie w 1587 r. w Krakowie w oficynie ariańskiego drukarza Aleksego Rodeckiego, druk kontynuacji — w 1600 r. w Rakowie lub Krakowie u Sternackiego). Autorka przekazała czytelnikom wiadomość, że Klonowic był atakowany przez Kościół katolicki, głównie przez jezuitów, za treści, jakie zawarł w tym utworze⁴¹.

W książce D. Bieńkowskiej nie brakuje informacji historycznych o Lublinie przełomu XVI i XVII w., w tym o topografii miasta. Autorka opisuje barwnie

⁴⁰ BIENKOWSKA, *Żywoć szczęśliwy Sebastiana Klonowica*, passim. Zob. też TERESIŃSKA, „Klonowic Sebastian Fabian”, 124-126; WIŚNIEWSKA, *Renesansowe życie*, 13-164; EADEM, „Kalendarium”, 241-272; EADEM, *Sebastian Fabian Klonowic*, passim; STANKOWA, „Sebastian Klonowic (Klonowicz)”, [93]-109.

⁴¹ Informacje o pierwodrukach dzieł Klonowica zob. TERESIŃSKA, „Klonowic Sebastian Fabian”, s. 124-125.

lubelski jarmark z XVI wieku czy wzmiankuje o farze Świętego Michała, budynku Trybunału Koronnego oraz obradach w nim. Pisze też np. na temat lubelskiego klasztoru brygidek, dzisiaj nazywanego pobrygidzkowskim, przy którym stoi kościół ufundowany przez króla Władysława Jagiełłę na cześć zwycięstwa pod Grunwaldem⁴².

Żywot szczęśliwy Sebastiana Klonowica to powieść napisana lekkim, przystępnym językiem, nieprzeładowana nadmiarem wiedzy, a jednocześnie bogata w treści edukacyjne. Wydanie zajmuje stosunkowo niewielką liczbę stron — 260. Z tych względów książka Bieńkowskiej mogła być łatwiejsza w odbiorze dla czytelników niż *Moralista i waganci* oraz *Za Krakowską Bramą* Sieciechowiczowej. Ich uwagę zapewne przyciągał interesujący tytuł. Odbiorcy powieści przekonywali się, że autorka, pisząc o życiu Klonowica jako szczęśliwym, wprowadziła do tytułu ironiczny akcent.

Kontrowersyjny jest literacki opis okoliczności śmierci Klonowica przedstawiony przez D. Bieńkowską. Bohater powieści zmarł, według niej, wskutek obrażeń, jakich miał doznać w bitwie z katolickimi zakonnikami. Zgodnie z wersją D. Bieńkowskiej bronił przed nimi sędziwego Marcina Czechowica, któremu uczniowie wymyślali na jednej z lubelskich ulic. Po owej bitwie został przeniesiony do lazaretu, gdzie zmarł. W szpitalu jezuita zmuszał go do przedśmiertnej spowiedzi i „pokajania się” za krytykę wobec zakonu⁴³. Bliższa wersji przyjmowanej za prawdopodobną w literaturze naukowej jest jednak L. Sieciechowiczowa w *Za Krakowską Bramą*⁴⁴.

D. Bieńkowska, podobnie jak L. Sieciechowiczowa, nie wspomina o tablicy pamiątkowej ufundowanej na cześć Klonowica przez S. Kajka, do dziś znajdującej się w lubelskiej katedrze, świątyni rzymskokatolickiej. W połączeniu z nieprawdziwym opisem okoliczności śmierci poety, pominięcie to można uznać za tendencyjne.

Bardzo duże zastrzeżenia wzbudza opracowanie edytorskie książki Bieńkowskiej. Publikacja biograficzna, o tematyce ogólnopolskiej i zarazem regional-

⁴² Chodzi o kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny Zwycięskiej w Lublinie, wybudowany przy jednym z najstarszych traktów komunikacyjnych Lublina (dzisiejsza ul. Gabriela Narutowicza 6) w latach 1412-1426 na miejscu istniejącej już wcześniej kaplicy Najświętszej Maryi Panny, św. Barbary i św. Zofii, poświęconej przez biskupa krakowskiego Piotra Wysza w 1396 r. Powstanie kościoła było ściśle związane z głęboką wiarą religijną króla Władysława Jagiełły w skuteczną pomoc Bożą, jakiej doznał w czasie walk z Krzyżakami. Lubelska świątynia miała być wotum dziękczynnym za zwycięstwo odniesione nad Krzyżakami pod Grunwaldem 15 lipca 1410 r. Jednocześnie była także pierwszym upamiętniającym je pomnikiem w kraju.

⁴³ BIENKOWSKA, *Żywot szczęśliwy Sebastiana Klonowica*, 255–257.

⁴⁴ SIECIECHOWICZOWA, *Za Krakowską Bramą*. 331–332, 337–344; Józef DETMERSKI, „Nowe szczegóły do życiorysu Klonowicza”, *Ateneum* 3 (1882): 508-509; TERESIŃSKA, „Klonowic Sebastian Fabian”, 124; WIŚNIEWSKA, *Renesansowe życie*, 159.

nej, jest pozbawiona ilustracji, wskutek czego traci na pogładowości. Jedyny akcent graficzny to inicjały — powiększone pierwsze litery tekstu kolejnych rozdziałów, zaprojektowane przez Mieczysława Ogłogę. Grafika okładki, będąca dziełem Zygmunta Bobołowicza, sprowadza się do dużych wyraźnych czarnych liter, jakimi wydrukowano imię i nazwisko autorki, tytuł powieści i nazwę wydawnictwa. W nocie, dodanej przez pisarkę do tekstu powieści, można znaleźć poważne błędy bibliograficzne. Autorka nie przestrzega porządku alfabetycznego w wykazie literatury, jaką wykorzystała przy zbieraniu materiału historycznego i historycznoliterackiego. Poza tym przekręca imię autora jednej z publikacji — Hieronima Łopacińskiego — na Henryk⁴⁵. Jej końcowa nota z pewnością dobrze nie służyła edukacji bibliograficznej i źródłoznawczej czytelników.

O powieści *Żywoć szczęśliwy Sebastiana Klonowica* pisano w polskiej prasie — krajowej i emigracyjnej. 1 lutego 1965 r. w lokalnym *Kurierze Lubelskim* ukazała się zapowiedź autorstwa Anieli Zagórskiej-Czarneckiej — reklama książki, której edycję zapowiadało Wydawnictwo Lubelskie. Według publicystki L. Sieciechowiczowa w *Moralisście i wagantach* oraz D. Bieńkowska w *Żywocie szczęśliwym* oparły się na wynikach najnowszych badań naukowych. A. Zagórska-Czarnecka zachęcała do przeczytania powieści „młodzież szkolną” i „dorosłych czytelników”. Podkreśliła regionalną lubelską tematykę reklamowanej pozycji⁴⁶. Z deklaracją o podstawach źródłowych i naukowych fabuły klóci się opis śmierci poety, nieudokumentowany przez pisarkę. Książka mogła być przystępną, kształcącą lekturą z uwagi na żywy język stosowany przez autorkę i cytaty z poezji Klonowica, ale z drugiej strony nie zachęcał do niej brak materiału ikonograficznego.

Z kolei Witold Nawrocki w ogólnokrajowej „Kulturze” trafnie podkreślił, że życie Klonowica nie było szczęśliwe, wbrew tytułowi powieści. Za najważniejsze fragmenty utworu uznał wiadomości o związkach poety z polskimi protestantami i atakach na niego ze strony przeciwników reformacji, głównie jezuitów. Nie spodobał mu się m.in. opis obyczajów z XVI wieku jako zbyt długi i „ciężki”. Konkluzja recenzji była bardzo pozytywna dla książki Bieńkowskiej. W. Nawrocki przekonywał, że powieść będzie dobrze służyć popularyzacji wiedzy o pisarzu i epoce⁴⁷.

W innym czasopiśmie wychodzącym w Polsce Ludowej, w wydawanych w Łodzi *Odgłosach*, ukazała się recenzja Jana Tyneckiego. Autor uważał, że *Żywoć szczęśliwy Sebastiana Klonowica* ma dużą wartość edukacyjną w dziedzinie

⁴⁵ BIEŃKOWSKA, *Żywoć szczęśliwy Sebastiana Klonowica*, 258–[260].

⁴⁶ A.Z.C. [Anieli Zagórska-Czarnecka], „O żywocie szczęśliwym”, *Kurier Lubelski* 26 (1965): 2.

⁴⁷ Witold NAWROCKI, „Żywoć nie bardzo szczęśliwy”, *Kultura* 20 (1965): 9.

historii. Twórczość literacką bohatera powieści oceniał wprawdzie niżej niż sama pisarka, powołując się przy tym na opinię historyka literatury Juliana Krzyżanowskiego, a nie na własną znajomość dzieł Klonowica. Nie podał jednak źródła informacji⁴⁸.

Dwa lata po publikacji książki, w 1967 r., wydrukowano recenzję Zofii Kozarynowej w londyńskich *Wiadomościach*. Recenzentka odniosła się bardzo życzliwie do powieści D. Bieńkowskiej. Uważała, że ma ona walory edukacyjne w zakresie popularyzacji historii ojczystej i dziejów literatury polskiej. Pisała z fascynacją o wątku związanym ze śmiercią Jana Kochanowskiego w Lublinie. W trakcie lektury raził ją czasem język powieści. Niektóre wyrażenia, np. „zagarnąć”, „zadbać”, uznała za nazbyt współczesne. Recenzję podsumowała jednak życzliwym stwierdzeniem: „Z przyjemnością oddaję sprawiedliwość powieściopisarce [...]”⁴⁹.

Uwagi o książce D. Bieńkowskiej można znaleźć także w innych publikacjach niż recenzje prasowe, w tym w opracowaniach literaturoznawczych. Wspominany już August Grychowski nisko ocenił *Żywość szczęśliwy Sebastiana Klonowica* i przy okazji dwie starsze książki na temat Klonowica. Stwierdził: „Tok narracji powieści jest rozwlekły podobnie jak w dwóch powieściach Sieciechowiczowej. Nuży czytelnika nadmiar opisów, dysput teologicznych, cytatów z *Victoria Deorum* ujętych w formie notatek Acerna, szczegółowych charakterystyk osób, z którymi stykał się Klonowic”. A. Grychowski skrytykował D. Bieńkowską także za przedstawienie nieprawdziwej przyczyny śmierci Klonowica⁵⁰. Maria Stankowa w artykule ogłoszonym w *Kalendarzu Lubelskim* zarzuciła L. Sieciechowiczowej i D. Bieńkowskiej, że wykazały się w swoich utworach mało szczegółową znajomością biografii poety⁵¹. Z kolei Barbara Tylicka, autorka hasła słownikowego o D. Bieńkowskiej, podkreśliła, że książki pisarki o tematyce historycznej, między nimi pozycja o Klonowicu, były czytane zarówno przez dorosłych, jak i przez młodzież⁵². Gertruda Skotnicka błędnie określiła powieść biograficzną *Żywość szczęśliwy Sebastiana Klonowica* jako „pracę popularnonaukową”⁵³.

Powieści L. Sieciechowiczowej o Klonowicu raczej nie odegrały większej roli w edukacji historyczno-kulturalnej, w tym regionalnej lubelskiej oraz zamojskiej. Przyczynę stanowiły słabości trzech utworów, wymienione w zaprezentowanym artykule. Powyższy wniosek wynika z obiektywnej analizy ich treści i wydań oraz

⁴⁸ J.T. [Jan Tynecki], „Próba legendy Klonowica”, *Odgłosy* 15 (1965): 7.

⁴⁹ Zofia KOZARYNOWA, „Powieść o Sebastianie Klonowicu”, *Wiadomości* (Londyn) 32 (1967): 4.

⁵⁰ GRZYCHOWSKI, *Lublin i Lubelszczyzna w życiu i twórczości pisarzy polskich*, 387.

⁵¹ Maria STANKOWA, „O Sebastianie Klonowicu prawda i legenda”, *Kalendarz Lubelski na rok 1974* 74 (po wznowieniu: 17) (1974): 89.

⁵² Barbara TYLICKA, „Bieńkowska Danuta”, w: *Nowy słownik literatury dla dzieci i młodzieży*, 40.

⁵³ Gertruda SKOTNICKA, „Danuta Bieńkowskiej droga literacka droga do dzieci i młodzieży”, *Studia o Sztuce dla Dziecka* 7 (1993): 26.

z lektury ocen prasowych i innych literaturoznawczych, z których część była bardziej antyreklamą niż zachętą do lektury. Oczywiście opinie publicystów czy literaturoznawców nie muszą być zgodne z ocenami innych czytelników, ale można przyjąć, że zniechęcały dużą część osób do ocenianych książek, a bibliotekarzy do promowania dwóch powieści. Gdyby utwory Sieciechowiczowej miały duże znaczenie w edukacji czytelniczej, to weszłyby do ojczystego kanonu literackiego.

Lepszą powieścią jest *Żywot szczęśliwy Sebastiana Klonowica* D. Bieńkowskiej, pomimo zastrzeżeń co do tendencyjnego zakończenia fabuły oraz do strony edytorskiej wydania z 1965 r. Powyższa ocena to efekt naukowej analizy wartości edukacyjnej książki oraz ocen publicystycznych i literaturoznawczych.

Wszystkie trzy utwory o Klonowicu dotyczyły postaci niszowej z punktu widzenia współczesnych czytelników, choć bardzo ważnej dla rozwoju polskiej kultury. Już choćby z tego względu nie mogły odegrać dużej roli w edukacji historycznoliterackiej, nawet regionalnej, w przeciwieństwie np. do powieści Janiny Porazińskiej *Kto mi dał skrzydła* o Janie Kochanowskim⁵⁴. Poza tym utwór ten napisała pisarka znacznie bardziej popularna niż L. Sieciechowiczowa i D. Bieńkowska. Powieść J. Porazińskiej należy do kanonu literatury polskiej, w przeciwieństwie do dzieł dwóch autorek o Klonowicu.

Istotna kwestia to analogie oraz różnice między utworami L. Sieciechowiczowej i D. Bieńkowskiej. Pisarki mocno uwydatniły tematykę regionalną i lokalną, pierwsza — lubelską i zamojską, druga zaś lubelską. Autorka *Moralisty i waganów* oraz *Za Krakowską Bramą* zachowała znacznie większy obiektywizm w kwestiach wyznaniowych niż D. Bieńkowska. Opis okoliczności śmierci bohatera, czyli zasadniczego wydarzenia w fabule, jest znacznie bliższy prawdzie historycznej w książce *Za Krakowską Bramą* aniżeli w *Żywocie szczęśliwym Sebastiana Klonowica*. Utwór D. Bieńkowskiej cechuje się za to lepszą formą literacką — zwięzłością i syntetycznością przekazu wiadomości historycznych i fikcyjnej części akcji. Dlatego mógł być lekturą bardziej atrakcyjną dla czytelników, pomimo mało efektownej szaty graficznej edycji z Wydawnictwa Lubelskiego. Pisarka interesująco przedstawiła dorobek poetycki Klonowica. Ten wątek został słabiej opracowany przez L. Sieciechowiczową, a miał szczególnie duże znaczenie z uwagi na fakt, że bohater trzech powieści był poetą.

Postać i twórczość Sebastiana Fabiana Klonowica zasługują na popularyzację wśród czytelników. Powinny być uwzględniane w regionalnej i jednocześnie ogólnopolskiej edukacji historycznej, historyczno-krajoznawczej oraz literackiej.

---

⁵⁴ Zob. m.in. Adrian ULJASZ, „Miasto rodzinne pisarza jako temat i miejsce wydarzeń w literaturze dla dzieci. Lublin w twórczości Janiny Porazińskiej i Józefa Czechowicza”, *Rocznik Bibliologiczno-Prasoznawczy* 8/19 (2016): 273–294.

BIBLIOGRAFIA

- A.Z.C. [Aniela Zagórska-Czarnecka]. „O żywocie szczęśliwym”. *Kurier Lubelski* 26 (1965): 2.
- BIEŃKOWSKA, Danuta. *Żywot szczęśliwy Sebastiana Klonowica*, Lublin: Wydawnictwo Lubelskie, 1965.
- DACHT, Andrzej. „Klonowicz i waganci”. *Odra* 7 (1959): 9.
- DETMERSKI, Józef. „Nowe szczegóły do życiorysu Klonowicza”. *Ateneum* 3 (1882): 473–518.
- DOROSZ, Beata. „Bieńkowska Danuta 1920–1992”. W: *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny*, red. Jadwiga Czachowska i Alicja Szałagan. T. 1: A-B, 155–159. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1994.
- [DUCHIŃSKA, Seweryna (Seweryna Pruszkowa)]. „Sebastian Klonowicz”. *Biblioteka Warszawska* 4 (1855): 81–113.
- GRYCHOWSKI, August [błędnie zapisany jako A. Krychowski]. „Losy Klonowica jako temat literacki”. *Kamena* 10 (1961): 5.
- GRYCHOWSKI, August. *Lublin i Lubelszczyzna w życiu i twórczości pisarzy polskich, od średniowiecza do 1968 roku*. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie, 1974.
- GRYCHOWSKI, August. *Lublin w życiu i twórczości pisarzy polskich od średniowiecza do roku 1918*. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie, 1965.
- JELICZ, Antonina. „Życie codzienne w siedemnastowiecznym mieście”, *Nowe Książki* 17 (1960): 1054.
- J.T. „L. Sieciechowiczowa, ‘Za Krakowską Bramą’, Warszawa 1960. Nasza Księgarnia, s. 369”. *Mówią Wieki* 11 (1960): 42.
- J.T. [Jan Tynecki]. „Próba legendy Klonowica”. *Odgłosy* 15 (1965): 7.
- KARPIŃSKI, Adam. „Sebastian Fabian Klonowic—pisarz z przełomu epok”. W: *Przełom wieków XVI i XVII w literaturze i kulturze polskiej*, red. Barbara Otwinowska i Janusz Pelc, 127–143. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, 1984.
- KOZARYNOWA, Zofia. „Powieść o Sebastianie Klonowicu”. *Wiadomości* (Londyn) 32 (1967): 4.
- KRUK-SIWIEC, Justyna. „Obrońcy i ciemiężyciele, czyli o dualistycznym modelu historii chłopów (i niektórych jego niedostatkach z perspektywy historii literatury)”. *Terminus* 1 (2019): 41–65.
- KULICZKOWSKA, Krystyna. „Moralista i waganci”. *Nowe Książki* 18 (1958): 1125.
- ŁEMPICKI, Stanisław. „Działalność Jana Zamoyskiego na polu szkolnictwa 1573–1605”. W: Stanisław ŁEMPICKI. *Mecenat wielkiego kanclerza. Studia o Janie Zamoyskim*. Wyboru dokonał i wstępem poprzedził Stanisław Grzybowski, [37]–[349]. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1980.
- ŁEMPICKI, Stanisław. „Polski Medyceusz XVI wieku”. W: Stanisław ŁEMPICKI. *Mecenat wielkiego kanclerza. Studia o Janie Zamoyskim*. Wyboru dokonał i wstępem poprzedził Stanisław Grzybowski, 490–574. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1980.
- MARZECKA, Barbara. „Sieciechowiczowa Lucyna 1909–1986”. W: *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny*, red. Jadwiga Czachowska i Alicja Szałagan. T. 7: R-Sta, 245–246. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2001.
- NAWROCKI, Witold. „Żywot nie bardzo szczęśliwy”. *Kultura* 20 (1965): 9.
- OCIECZEK, Renarda. „Moralista mieszczański XVI wieku—Sebastian Fabian Klonowicz”. W: *Pisarze staropolscy. Sylwetki*. T. 2, red. Stanisław Grzeszczuk, 391–429. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1997.
- OCIECZEK, Renarda. „Sebastian Fabian Klonowic—poeta epoki Odrodzenia”. Kielce: Wydawnictwo Schumacher, 1993.
- PRUCNAL, Dariusz. „Szpital przy kościele p.w. Ducha Świętego w Lublinie w latach 1419–1655”. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2005.

- PYTLOS, Barbara, i Małgorzata GWADERA. „Przemiany powieści historycznej dla młodzieży w latach 1945–1989”. W: *Literatura dla dzieci i młodzieży*. T. 4, red. Krystyna Heska-Kwaśniewicz i Katarzyna Tałuć, 98–115. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014.
- RAPACKI, Wincenty. *Acernus (Fabian Klonowicz). Dramat w czterech aktach z prologiem*. Warszawa: B. Cassius, 1879.
- SIECIECHOWICZOWA, Lucyna. *Moralista i wagancki*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Literatury Dziecięcej Nasza Księgarnia, 1958.
- SIECIECHOWICZOWA, Lucyna. *Za Krakowską Bramą*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Nasza Księgarnia, 1960.
- SKOTNICKA, Gertruda. *Barwy przeszłości. O powieściach historycznych dla dzieci i młodzieży 1939–1989*. Gdańsk: Słowo, Obraz, Terytoria, 2008.
- SKOTNICKA, Gertruda. „Danuty Bieńkowskiej droga literacka droga do dzieci i młodzieży”. *Studia o Sztuce dla Dziecka* 7 (1993): 26–31.
- SKOTNICKA, Gertruda. „Sieciechowiczowa Lucyna”. W: *Nowy słownik literatury dla dzieci i młodzieży. Pisarze. Serie. Książki. Ilustratorzy. Nagrody*, red. Krystyna Kuliczowska i Barbara Tylicka, 315. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1984.
- STANKOWA, Maria. „O Sebastianie Klonowicu prawda i legenda”. *Kalendarz Lubelski na rok 1974* 74 (po wznowieniu 17) (1974): 85–89.
- STANKOWA, Maria. „Sebastian Klonowicz (Klonowicz). Pisarz i rajca miasta Lublina 1573–1602 (karta z dziejów ksiąg miejskich lubelskich)”. *Archeion* 46 (1967): [93]–109.
- SUROWIEC, Kazimierz. *Powieści historyczne dla dzieci i młodzieży w latach 1945–1980*. Rzeszów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, 1987.
- SYROKOMLA, Władysław. *Zgon Acerna. Chwila z XVII wieku*. Lwów: Księgarnia Polska A.D. Bartoszewicza i M. Biernackiego, [1880].
- TERESIŃSKA, Izabella. „Klonowicz Sebastian Fabian ok. 1545–1602”. W: *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, red. Wiesława Albrecht-Szymanowska, Roman Loth i Jarosław Maciejewski. T. 2: *I-Me*, 24–26. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2001.
- TYLICKA, Barbara. „Bieńkowska Danuta”. W: *Nowy słownik literatury dla dzieci i młodzieży. Pisarze. Książki. Serie. Ilustratorzy. Nagrody*, red. Krystyna Kuliczowska i Barbara Tylicka, 40–41. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1984.
- ULJASZ, Adrian. *Hieronim Łopaciński 1860–1906. Człowiek, dzieło, pamięć*. Lublin: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego, 2006.
- ULJASZ, Adrian. „Miasto rodzinne pisarza jako temat i miejsce wydarzeń w literaturze dla dzieci. Lublin w twórczości Janiny Porazińskiej i Józefa Czechowicza”. *Rocznik Bibliologiczno-Prasoznawczy* 8/19 (2016): 273–294.
- WIŚNIEWSKA, Halina. „Kalendarium życia i twórczości Sebastiana Fabiana Klonowicza”. *Pamiętnik Literacki* 3 (1983): 241–272.
- WIŚNIEWSKA, Halina. *Renesansowe życie i dzieło Sebastiana Fabiana Klonowicza*. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie, 1985.
- WIŚNIEWSKA, Halina. *Sebastian Fabian Klonowicz. Urzędnik i poeta królewskiego miasta Lublina (materiały źródłowe: 1570–1603)*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2010.
- ZACHARIASIEWICZ, Jan. „Sebastian Klonowicz”. W: Jan ZACHARIASIEWICZ. *Dwaj lutniści. Obrazki z naszej przeszłości*, 113–218. Lwów: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1857.
- ZIELIŃSKI, Władysław Kornel. *Flisacy*. Warszawa: Księgarnia Teodora Paprockiego i Spółki, 1883.
- ZIELIŃSKI, Władysław Kornel. *Z życia poety (Sebastian Klonowicz). Szkic powieściowy na tle epoki*. Lwów: Księgarnia K. Łukasiewicza, 1882.

EDUKACJA HISTORYCZNO-KULTURALNA
I REGIONALNA W XX-WIECZNYCH POWIEŚCIACH
O SEBASTIANIE FABIANIE KLONOWICU

Streszczenie

Przedmiotem artykułu są trzy powieści o wybitnym polskim poecie doby renesansu i mieszcza-
ninie z Lublina Sebastianie Fabianie Klonowicu (ok. 1545–1602). Klonowic pisał i publikował poe-
zję w dwóch językach — po łacinie i po polsku. Książki Lucyny Sieciechowiczowej *Moralista i wa-
ganci* (1958 r.) oraz *Za Krakowską Bramą* (1960 r.) zostały opublikowane z myślą o dzieciach
i młodzieży jako odbiorcach. Powieść biograficzna Danuty Bieńkowskiej *Żywość szczęśliwy Seba-
stiana Klonowica* (1965 r.) jest skierowana do czytelników młodzieżowych i dorosłych. Artykuł
dotyczy wymienionych utworów i ich edycji jako przykładów przekazu edukacji historyczno-kultu-
ralnej — regionalnej (tematyka lubelska, a także zamojska) i zarazem ogólnopolskiej w literaturze.

Słowa kluczowe: Klonowic Sebastian Fabian (ok. 1545–1602); literatura dla dzieci i młodzieży
od 1945 r.; historia; polska powieść historyczna od 1945 r.; edukacja historyczno-kulturalna;
edukacja regionalna

HISTORICAL, CULTURAL, AND REGIONAL EDUCATION
IN THE 20TH-CENTURY NOVELS ABOUT SEBASTIAN FABIAN KLONOWIC

Summary

The subject of the article are three novels about an outstanding Polish poet of the Renaissance and
a burgher from Lublin — Sebastian Fabian Klonowic (ca. 1545–1602). Klonowic wrote and published
poetry in two languages — Latin and Polish. The books by Lucyna Sieciechowiczowa, *Moralista
i waganci* [Moralist and Wagants] (1958) and *Za Krakowską Bramą* [Behind the Krakowska Gate]
(1960) were published with children and young people as recipients in mind. Biographical novel *Żywość
szczęśliwy Sebastiana Klonowica* [The Happy Life of Sebastian Klonowic] by Danuta Bieńkowska
(1965) is aimed at youth and adult readers. The article concerns the mentioned works and their edition
as examples of the transmission of historical and cultural education — regional (Lublin and Zamość
themes) and at the same time nationwide education in literature.

Keywords: Klonowic Sebastian Fabian (ca.1545–1602); literature for children and youth from
1945 history; Polish historical novel from 1945 history; historical and cultural education;
regional education